

Overbelaste scholen

Er zijn in Nederland “enkele tientallen scholen waar zoveel problemen samenkomen dat ze overbelast raken”, schrijft de Inspectie van het Onderwijs in 2017. De term overbelaste scholen doet dan voor het eerst zijn intrede. Een overbelaste school heeft een populatie leerlingen met een grote sociaal-economische achterstand en problematisch gedrag, zodat er geen veilige schoolcultuur is en een kloof ontstaat tussen leerlingen en leraren. Het ministerie van OCW wil meer zicht krijgen op de oorzaken en gevolgen van overbelasting, en op effectieve maatregelen tegen overbelasting. Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek heeft daartoe een beknopt literatuuronderzoek uitgevoerd.

Het begrip ‘overbelaste scholen’ is tamelijk nieuw en (nog) niet wijdverbreid. In 2019 heeft minister Slob er aandacht aan besteed in een kamerbrief en in 2017 is erover geschreven in de Staat van het Onderwijs. Veel onderzoek naar overbelaste scholen is nog niet gedaan. Over de oorzaken is relatief veel bekend, over gevolgen wat minder. Inmiddels zijn er wel hoopgevende aanzetten voor een effectieve aanpak.

Oorzaken overbelasting

Een optelsom van de volgende stressoren kan leiden tot overbelasting op scholen.

- Problematisch gedrag vanwege armoede, instabiele thuissituatie, onveilige buurt;
- Onderwijsachterstanden verzwaren de taak van leraar;
- Leerlingen hebben gebrek aan motivatie, vertonen oppositioneel gedrag en agressie. Leraren zijn veel tijd en energie kwijt aan orde houden;
- De straatcultuur botst met de schoolcultuur;
- Er is een culturele kloof: leraren kunnen zich moeilijk verplaatsen in achtergrond leerlingen.

Overbelaste scholen

Gevolgen overbelasting

- Het ziekteverzuim van leraren neemt toe;
- De veiligheid op school neemt af. Leraren voelen voortdurende dreiging;
- Uitsluiting van leerlingen die wel gemotiveerd zijn. Dominante leerlingen worden agressiever, andere leerlingen worden introverter en depressiever;
- De onderwijsresultaten lopen terug;
- De school loopt leeg: leraren verlaten de school en leerlingen blijven weg;
- Het voortbestaan van de school wordt bedreigd. School krijgt een slechte naam en nieuwe aanmeldingen blijven uit.

Stevige schoolorganisatie als basis voor een effectieve aanpak

Er zijn verscheidene recente studies naar schoolklimaat en werkdruk op grotestadsscholen met veel achterstandsl leerlingen. Als we overzien wat deze opleveren aan inzichten met betrekking tot effectieve maatregelen, dan zijn die niet revolutionair. Een goede schoolleider, stevige onderwijsvisie en veel aandacht voor pedagogische maatregelen en schoolklimaat. Bij dat laatste stellen verscheidene auteurs het voeren van een open gesprek tussen leraren en leerlingen centraal.

Schoolklimaat staat centraal

De literatuur over overbelaste scholen focust op het primaire proces in de school, vooral de pedagogische aspecten en het schoolklimaat. Het zijn namelijk die aspecten die een grote psychische druk teweegbrengen. Begrijpelijk dus dat ook als het gaat om oplossingen, in de eerste plaats wordt gekeken naar pedagogische maatregelen. Collegiale ondersteuning, steun van de schoolleiding en deskundigheidsbevordering door externen zijn daarbij zeer gewenst. Enkele recente projecten in het Verenigd Koninkrijk, de VS en Nederland bieden inspiratie voor een integrale aanpak. Ze zijn erop gericht dat leraren leren luisteren naar leerlingen, hen respecteren, hoge verwachtingen uitspreken en intensieve ondersteuning bieden.

Meer lezen?

Bekijk de volledige minireview 'Overbelaste scholen' op www.nro.nl

